МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Радіонова Катерина Сергіївна

УДК 811.111’373.42 (043.3)

СТРУКТУРА ТА СЕМАНТИКА СТІЙКИХ КОМПАРАТИВНИХ ОДИНИЦЬ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Спеціальність 10.02.04 – германські мови

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття
наукового ступеня кандидата філологічних наук

Запоріжжя – 2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі англійської філології Запорізького національного університету, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор
ПРИХОДЬКО ГАННА ІЛЛІВНА,
Запорізький національний університет,
професор кафедри англійської філології

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
БАБЕЛЮК ОКСАНА АНДРІЇВНА,
Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності,
професор кафедри іноземних мов та перекладознавства

кандидат філологічних наук, доцент
ЛУТ КАТЕРИНА АНАТОЛІЇВНА,
Національний університет
«Запорізька політехніка»,
доцент кафедри теорії та практики перекладу

Захист відбудеться 29 вересня 2021 р. о 13-00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 17.051.02 в Запорізькому національному університеті за адресою: 69600, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66-А, корпус № 2, ауд. 224.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Запорізького національного університету за адресою: 69600, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66-А.

Автореферат розіслано 28 серпня 2021 р.

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради Клименко О. Л.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Феномен порівняння привертав увагу дослідників ще з давніх часів: на різних аспектах порівняння у свій час зупинялись Аристотель і Деметрій, В. І Бартон, А. Сен-Сімон, Г. В. Ф. Гегель. Представники філософської течії співвідносили порівняння з розумовим процесом, за допомогою якого поетапно оцінюється, упорядковується й диференціюється зміст пізнання. Багатогранність порівняння й на сучасному етапі розвитку мовознавчої науки не втратила своєї актуальності та виступає об'єктом дослідження низки наук: у філології порівняння – один з видів тропів, у психології – один з розумових процесів, у логіці та філософії – засіб пізнання світу.

У сучасній лінгвістиці порівняння розглядають як невід'ємний компонент складної семасіологічної системи мови. Результатом процесу порівняння є мовні одиниці компаративної семантики, серед яких важливе місце належить стійким компаративним одиницям.

Проблема лінгвістичного статусу стійких компаративних одиниць та їхньої структурно-семантичної репрезентації в мові набула широкого висвітлення у розвідках вітчизняних та зарубіжних науковців. Питання структурних, семантичних, стилістичних і функціональних особливостей стійких компаративних одиниць стало об'єктом дослідження М. Ф. Алефіренко, І. О. Голубовської, Г. М. Доброльожа, Л. М. Ікалюка, О. О. Копач, М. П. Кочергана, В. М. Манакіна, А. Ф. Марахової, К. І. Мізіна, Л. В. М'яснянкіної, Л. Ю. Назаренко, А. М. Найди, О. О. Молчко, Л. В. Прокопчука, С. М. Рошко, А. В. Тарасової, О. І. Шаля, Т. В. Шмельової, В. В. Виноградова, І. З. Іскандерової, О. В. Куніна, Л. О. Лебедєвої, В. А. Маслової, В. В. Морковкіна, В. М. Огольцева, С. І. Ожегова, А. В. Терентьєва, Б. В. Томашевського, Ш. Баллі, С. Б. Берлізона, К. А. Василіте, А. Гаргані, Л. М. Гогісванідзе, К. М. Гюлумянц, Х. К. М. Драйсаві, Г. І. Ісіної, Т. К. Конирова, Л. М. Малих, У. Макморді, Р. Мун, Я. Й. Рецкер, Дж. Сміта, Дж. Сейдла та ін.

Як засвідчують наукові розвідки, стійкі компаративні одиниці в силу свого унікального семантичного наповнення виступають носіями культурної інформації і духовних цінностей народної ментальності. Кожна мова багата на стійкі компаративні одиниці. Разом з цим терміном, в сучасних дослідженнях вживаються наступні синонімічні дефініції: *компаративеми, стійкі порівняння, компаративні фраземи, порівняльні структури, компаративні моделі, усталені порівняльні звороти. Стійку компаративну одиницю* та *компаративему* обрано «робочими» термінами дисертаційного дослідження.

Аналіз стійких порівнянь, як «вербалізаторів культурних стереотипів», висвітлено у розвідках таких науковців, як І. О. Голубовська, М. П. Кочерган, В. М. Манакін, В. А. Маслова, С. Панцьо, О. І. Шаля.

На тлі підвищеного інтересу до феномена порівняння та компаративних одиниць, як результату ментального процесу, деякі аспекти, зокрема встановлення лінгвістичного статусу компаративем, окреслення меж та критеріїв

їхньої структурної та семантичної диференціацій, досі залишаються невирішеними та потребують детального дослідження.

Актуальність теми дисертаційної праці обумовлюється, по-перше, загальною спрямованістю сучасних досліджень до багатоаспектного аналізу мовних одиниць з компаративною семантикою, зокрема стійких компаративних одиниць, по-друге, необхідністю встановлення критеріїв класифікації стійких компаративем, по-третє, відсутністю робіт, скерованих на систематизацію та диференціацію стійких компаративних одиниць англійської мови за структурними та семантичними показниками.

Зв'язок роботи з науковими темами. Роботу виконано в межах комплексної наукової теми факультету іноземної філології Запорізького національного університету «Когнітивно-комунікативні та лінгвокультурологічні параметри дослідження мовних одиниць». Тему дисертації затверджено (протокол № 5 від 22.12.2016) та уточнено (протокол № 10 від 21.05.2020) вченою радою Запорізького національного університету.

Мета дослідження полягає у встановленні закономірностей утворення та систематизації стійких компаративних одиниць з урахуванням структурних та семантичних особливостей.

Поставлена мета передбачає вирішення таких **завдань:**

– систематизувати теоретичні засади дослідження категорії порівняння, як особливого виду мовної діяльності;

– з'ясувати лінгвістичний статус стійких компаративних одиниць у світлі мовознавчих досліджень;

– розробити методику дослідження специфіки англійських стійких компаративних одиниць;

– встановити співвідношення образних понять з компаративною семантикою;

– виявити й описати семантику та структуру стійких компаративем;

– виокремити моделі структурної організації стійких компаративних одиниць англійської мови;

– визначити критерії диференціації стійких компаративних одиниць англійської мови;

– розкрити специфіку ідеографічної репрезентації стійких компаративних одиниць англійської мови.

Об'єктом дослідження є стійкі компаративні одиниці англійської мови.

Предметом дослідження постають структурні й семантичні особливості стійких компаративних одиниць англійської мови.

Матеріал дослідження складає корпус з 1750 стійких компаративних одиниць, сформований методом суцільної вибірки з авторитетних фразеологічних словників і словників стійких компаративних одиниць та ідіом. Емпіричний матеріал визначався з наступних лексикографічних джерел: Similes Dictionary за редакцією Е. Соммер, A Dictionary of Similes за редакцією Ф. Вілстача, Oxford Phrasal Verbs Dictionary, Oxford Dictionary of Idioms, McGraw-Hill's Dictionary of American Idioms and Phrasal Verbs, Англо-

український фразеологічний словник за редакцією К. Т. Баранцева, Англо-російський фразеологічний словник за редакцією О. В. Куніна, Англо-російський, російсько-англійський словник фразеологізмів за редакцією Т. В. Пархамовича.

Використання комплексної **методики дослідження** обумовлено характером проблематики, яка пов'язана з дослідженням стійких компаративних одиниць і передбачає залучення як загальнонаукових, так і власне лінгвістичних **методів дослідження**. *Аналіз словникових дефініцій* із залученням *контрастивного й компаративного методів* сприяє опису з подальшим розмежуванням ключових понять дослідження, таких як: логічне порівняння / образне порівняння, стійка компаративема / метафора. Фундаментальним методами роботи є *описовий*, який дає можливість виявити та описати особливості стійких компаративних одиниць, зокрема типові риси в структурі й семантиці компаративем; *метод семантичного аналізу,* що сприяє вивченню семантико-змістовних характеристик стійких компаративних одиниць; *методика компонентного аналізу*, за допомогою якої уможливлюється опис структурної організації стійкої компаративної одиниці, як набору мінімальних компонентів; *метод структурно-типологічного аналізу*, що уможливлює виокремлення структурних типів стійких компаративем; *метод вільних змістових асоціацій* слугує виокремленню функціонально-культурологічних особливостей стійких компаративних одиниць на рівні мовної пам'яті; *метод лінгвокультурологічного аналізу* покликаний для системного обґрунтування взаємовпливу мови та культури; *метод кількісного аналізу*, на основі якого встановлюємо ступінь репрезентативності кожного виду стійких компаративних одиниць у лексикографічних джерелах англійської мови.

Наукова новизна роботи полягає у тому, що у ній, на основі відібраного фактичного матеріалу, ***вперше***:

– *розроблено* методику дослідження специфіки англійських стійких компаративних одиниць;

– *визначено* лінгвістичний статус стійких компаративних одиниць в англійській мові;

– *з'ясовано* структурні особливості стійких компаративем в англійській мові;

– *виокремлено* моделі структурної організації стійких компаративних одиниць англійської мови;

– *представлено* системний опис особливостей семантичної репрезентації різних груп стійких компаративем англійської мови;

– *схарактеризовано* принципи структурної та семантичної диференціацій стійких компаративних одиниць;

– *здійснено* ідеографічну систематизацію стійких компаративем в англійській мові.

Новизну одержаних результатів узагальнено в таких **положеннях:**

Порівняння, як один з найдавніших видів інтелектуальної діяльності, є ключовим чинником віддзеркалення об'єктивної дійсності. Стійкі компаративні

одиниці, які утворюються в процесі порівняння та є результатом універсальної логічної операції, представляють собою наочну форму розкриття особливостей світосприйняття представниками певної культури.

Стійкі компаративеми відносяться до периферії фразеології. Стійкі компаративні одиниці, на відміну від фразеологізмів, позбавлені номінативної функції, мають власну універсальну модель утворення й спрямовані на вираження притаманного певному етносу уявлення про навколишній світ.

Стійкі компаративні одиниці – важлива невід'ємна складова частина мови і мовлення. Компаративеми існують у мові як готові структурні конструкції, які використовуються в мовленні.

Стійкі компаративні одиниці належать до виразних культурно маркованих мовних зворотів певної лінгвокультури та виступають потужним засобом відображення стереотипів, духовних цінностей, звичаїв та важливих для конкретної спільноти реалій.

Повна структурно-логічна модель стійкої компаративної одиниці складається з чотирьох компонентів: 1) суб'єкт порівняння; 2) ознака; 3) компаративний модус; 4) образ-еталон, – і може бути представлена наступною конструкцією: A – C – m B, де *A* – це предмет або явище, яке порівнюють, *B* – еталон порівняння, *m* –порівняльний конектор, *C* – основа порівняння. Суб'єкт та основа порівняльної конструкції можуть бути як імпліцитними, так і експліцитними.

Внутрішня організація стійких компаративних одиниць, а саме їхня компонентна репрезентація та характер образної частини, виступає фундаментальним критерієм структурної диференціації стійких компаративних одиниць.

Семантичне наповнення «смислового центру» (суб'єкт та ознака) стійкої компаративної одиниці виступає критерієм ідеографічної класифікації стійких компаративем. Семантичне навантаження образної частини стійкої компаративної одиниці уможливлює поетапне роздрібнене членування компаративем в межах кожного тематичного ряду.

Теоретичне значення отриманих результатів дисертаційної роботи вбачаємо в розширенні наукових уявлень про стійкі компаративні одиниці, що відносяться до окремого класу фразем з порівняльною семантикою. Комплексне дослідження стійких компаративних одиниць, висвітлення основних структурних та семантичних особливостей компаративем поглиблять теоретичні надбання загального мовознавства, лінгвокультурології, лексикології, фразеології та стилістики англійської мови. Окрім того, матеріал дисертаційної роботи може слугувати підґрунтям для подальших перспективних зіставних досліджень стійких компаративних одиниць у двох і більше мовах.

Практична цінність дослідження полягає в можливості використання його результатів, по перше, в навчальній роботі – при викладанні теоретичних курсів з лексикології (розділи «Фразеологія», «Лексикографія», «Семасіологія»); по-друге, у навчально-методичній роботі – під час підготовки навчальних та методичних посібників, матеріалів, рекомендацій щодо проблематики,

розглянутої в дослідженні. Окремі положення можуть використовуватися у практичному курсі викладання англійської мови, а саме для розвитку мовленнєвої компетенції. Отримані результати дослідження є цінним матеріалом для лексикографічної практики, оскільки можуть бути використані при укладанні словників стійких компаративних одиниць.

Апробацію результатів дослідження здійснено на міжнародних наукових і науково-практичних конференціях: «Сучасний вимір філологічних наук» (Львів, 2015), «Актуальні питання філологічних наук: наукові дискусії» (Одеса, 2015), «Міжкультурна комунікація: мова – культура – особистість» (Острог, 2016), «Herald pedagogiki. Nauka I Praktyka» (Закопане, 2016), «Іноземна філологія у XXI столітті» (Запоріжжя, 2016), «Language, culture, communication in the expending intellectual space» (Запоріжжя, 2019).

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження викладено у дванадцяти одноосібних публікаціях, з них 6 – у наукових фахових виданнях України (2,79 др. арк.), 2 – у зарубіжних виданнях (0,75 др. арк.), 4 – у збірниках матеріалів конференцій (0,87 др. арк.). Загальний обсяг публікацій становить 4,41 др. арк.

Структура й обсяг дисертації. Дисертаційна праця складається з двох анотацій (українською та англійською мовами), переліку умовних скорочень, вступу, чотирьох розділів із висновками до кожного з них, висновків і списку використаної наукової літератури, списку лексикографічних джерел, і додатків. Повний обсяг дисертації становить 348 сторінок (з них 191 сторінка основного тексту), у тому числі 11 таблиць і 13 діаграм. Бібліографія містить 312 джерел, із них 288 позицій – праці вітчизняних і зарубіжних авторів, 25 позицій – лексикографічні джерела.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано вибір теми дисертації та її актуальність, окреслено мету й завдання, визначено об'єкт і предмет дослідження, описано матеріал і методи аналізу, сформульовано новизну одержаних результатів, їхнє теоретичне й практичне значення, висвітлено структуру й обсяг дисертації, наведено дані про апробацію основних положень дисертації та публікації.

У першому розділі **«Теоретичні засади дослідження стійких компаративних одиниць англійської мови»** простежено еволюцію досліджень багатоаспектної категорії порівняння; розглянуто теоретичне осмислення явища порівняння; висвітлено питання, пов'язані з природою стійких компаративних одиниць; виділено основні риси, що відрізняють компаративеми від інших мовних засобів з порівняльною семантикою; визначено структурно-логічну модель стійкої компаративної одиниці.

Порівняння, як найдавніший вид інтелектуальної діяльності, є однією з форм пізнання та осмислення оточуючого світу. Виділяють три аспекти порівняння: *гносеологічний*, де порівняння представлене, як процес пізнання, *логічний*, де порівняння ототожнюється з логічною моделлю побудови ментальних структур, та *лінгвістичний*, в якому порівняння – це певна мовна структура.

Загальноприйнятим у сучасній лінгвістиці вважається поділ порівнянь на образні та логічні. *Логічні порівняння,* структура яких представлена суб'єктом та об'єктом одного класу, виконують пояснювальну функцію, в той час, як *образні порівняння*, до складу яких входять компоненти різних класів, скеровані на створення асоціативного поля.

Стійкі компаративні одиниці, як особливий вид мовного порівняння й на сьогодні залишаються одним з ключових об'єктів наукових розробок та досліджень. Питання лінгвістичного статусу компаративем, яке своїм корінням сягає 1909 р., коли англійські вчені Дж. Сейдл та У. Макморді виділили стійкі компаративеми в окремий клас фразеологізмів, у сучасному мовознавстві досі залишається дискусійним. Одні вчені (О. В. Кунін) дотримуються ідеї приналежності стійких компаративних одиниць до класу фразеологізмів, інші (С. І. Ожегов, М. М. Шанський, Л. І. Ройзензон) – відносять стійкі компаративеми до особливого шару фразеологізмів, треті (Н. М. Амосова) – виокремлюють стійкі компаративні одиниці в окремий клас мовних зворотів. Дотримуючись точки зору К. І. Мізіна, стійкі компаративні одиниці віднесено нами до периферії фразеології. Обґрунтуванням цього є їхня власна порівняльна модель утворення зі вживаною в прямому значенні основою компаративного ланцюга.

Логічна модель стійких компаративних одиниць, а саме кількість компонентів порівняльної структури, виступає об'єктом наукових дискусій. Так, Л. І. Байсара наголошує на двочленності порівняльної конструкції, виділяючи при цьому *об'єкт* та *суб'єкт* порівняння. Л. В. Голоюх. В. М. Огольцев, Б. В. Томашевський схиляються до трьохкомпонентності компаративної одиниці і вбачають ядро порівняльної конструкції в таких складниках, як *суб'єкт порівняння*, *об'єкт порівняння* та *основа порівняння*. М. В. Мірченко, В. В. Виноградов, Н. П. Шаповалова розглядають структуру компаративеми, як поєднання чотирьох компонентів, виокремлюючи сполучник в окремий компонент компаративного ланцюга.

Поділяючи думку В. В. Виноградова, повною структурою компаративної одиниці вважаємо модель, до складу якої входять всі чотири компоненти: *суб'єкт порівняння + основа порівняння + порівняльний конектор + образ-еталон*. Символічно чотирьохкомпонентна конструкція представлена формулою: A – C – m B, де *A* – це суб'єкт порівняння (предмет або явище, яке порівнюють), *B* – об'єкт порівняння (те, з чим порівнюють), *m* – формальний показник порівняння (конектор, порівняльний сполучник), *C* – основа порівняння.

Проведений аналіз засвідчує, що суб'єкт та основа порівняльного ланцюга можуть бути імпліцитними або експліцитними. Образна частина компаративної одиниці є невід'ємним компонентом, який не лише надає зворотам унікальності та емоційно-оцінної забарвленості, але й виступає культурним кодом народної індивідуальності. Саме об'єктна частина порівняльної моделі виступає джерелом відомостей про певну культуру, дає можливість як адресату, так і адресанту більш глибоко й детально зануритись та засвоїти певну інформацію про світ та про закони, які в ньому діють, у цілому. Мова через певні мовні одиниці,

зокрема через стійкі компаративеми, віддзеркалює національно-культурну специфіку менталітету. У такий спосіб утворюється так званий симбіоз двох систем: мови та культури.

Стійкі компаративні одиниці – це, перш за все, образні мовні звороти, в яких порівняльний компонент виступає еталоном приписуваної суб'єкту ознаки, наслідком чого є узагальнювально-метафоричне значення компаративем. Хоча за своєю природою компаративеми є метафоричними, оскільки ґрунтуються на уподібненні предметів різних класів, їхнє ототожнення з метафорами є помилковим, доказом чого є наступні виокремлені чинники: 1) відмінний ступінь яскравості образу у складі компаративем та метафор: компаративні одиниці, на відміну від метафори, є експліцитною формою віддзеркалення дійсності, тобто відкрито репрезентують схожість порівнюваних сутностей; 2) різнопланова поверхнева структура даних стилістичних засобів образності; 3) семантичне наповнення даних образних мовних структур: стійкі компаративеми описують спільні риси двох об'єктів, спонукаючи реципієнта на пошук цих схожостей, метафори ж вказують на тотожність гетерогенних сутностей, що виключає їх схожість.

У другому розділі **«Методологія та методика дослідження структурних та семантичних особливостей стійких компаративних одиниць англійської мови»** висвітлено методологійні аспекти дослідження стійких компаративних одиниць; схарактеризовано доцільність застосування загальнонаукових та лінгвостилістичних методів дослідження компаративем; запропоновано комплексний підхід у вивченні структурних та семантичних особливостей стійких компаративних одиниць.

Стійкі компаративні одиниці, як віддзеркалення історії, традицій, культури та менталітету того чи іншого народу є унікальними мовними конструкціями з власною системою внутрішньої організації. Вивчення структури та семантики даних образних зворотів передбачає залучення комплексної методики дослідження. Відбір сталих компаративем англійської мови до корпусу досліджуваного матеріалу проведено шляхом звернення до *структурного та семантичного критеріїв*. *Синхронічна класифікація* уможливила віднесення стійких компаративем до конкретної тематичної групи з урахуванням суб'єкта порівняння та семантики основи порівняльної конструкції, в той час, як *діахронічна класифікація* слугувала подальшій диференціації зворотів ідеографічних груп на підгрупи за об'єктом порівняльної моделі.

Аналіз структурної та семантичної репрезентації стійких компаративних одиниць англійської мови є складним поетапним процесом, що потребує застосування наступних методів та підходів: *первинні методи* дослідження – для добору інформації, вивчення словників компаративних одиниць, фразеологічних, тлумачних, ідеографічних лексикографічних джерел; *вторинні методи* – для обробки отриманої інформації з подальшим аналізом та систематизуванням стійких компаративем в ідеографічні групи; *верифікаційні методи і прийоми* – для перевірки отриманих результатів. Дослідження проведено у кілька етапів.

На **першому етапі** роботи, спрямованому на огляд теоретичних джерел із питання наукової розвідки, використано загальнонаукові методи дослідження: *метод понятійного аналізу* лінгвістичних термінів, що уможливив ретельне вивчення наступних дефініцій: ‘*порівняння’, ‘мовне порівняння’, ‘стійка компаративна одиниця’, ‘фразеологічна одиниця’*; метод *експансіонізму*, який дав змогу дослідити категорію порівняння не лише в лінгвістиці, але й у філософії та логіці; *метод дискурсивного аналізу*, за допомогою якого визначено робоче тлумачення поняття «*стійка компаративна одиниця*» в наступному формулюванні: «компаративема – це надслівний, семантично цілісний, експресивний порівняльний зворот, що відтворюється певною лінгвоспільнотою»; *аналіз словникових дефініцій* із залученням *контрастивного та компаративного методів*, покликаних на встановлення основних особливостей та критеріїв розмежування близьких понять, таких, як логічне порівняння / образне порівняння, компаративема / метафора.

На **другому етапі** дослідження *методом суцільної вибірки* виокремлено 1750 стійких компаративних одиниць англійської мови зі словників порівняльних зворотів, фразеологічних, тлумачних, ідіоматичних та інших лексикографічних джерел.

На **третьому етапі** наукової розвідки, який передбачає поетапне окреслення внутрішнього наповнення стійких компаративних одиниць, залучено *метод компонентного аналізу*, *описовий метод*, *структурно-типологічний метод, метод структурно-семантичного аналізу* – для виявлення особливостей та закономірностей структурної і семантичної організації компаративем з подальшою їхньою диференціацією за вказаними показниками.

Одночасно використано *метод кореляції мовних та позамовних явищ, метод вільних змістових асоціацій* – для встановлення взаємозв'язку між носієм мови та образом-еталоном в ролі стрижневого компонента порівняльного ланцюга. Паралельне застосування *елементів компаративного та контрастивного методів* уможливлює умовний поділ компаративних одиниць англійської мови на *прозорі стійкі компаративеми*, зміст яких є зрозумілим для представників різних культур, що пояснюється ідентичністю асоціативного поля у декількох народів, та *завуальовані компаративеми*, осягнення яких тягне за собою заглиблення в культуру та історію народу адресанта. *Метод лінгвокультурологічного аналізу* дав змогу простежити особливості взаємовпливу мови та культури.

На **четвертому етапі** роботи використано метод *дистрибутивного аналізу* із залученням таких процедур, як *спостереження, узагальнення, інтерпретація та класифікація* – для виокремлення класів стійких компаративних одиниць згідно з ключовим компонентом основи порівняльної конструкції.

На **п'ятому етапі** дослідження розкрито стилістичні особливості стійких компаративних одиниць англійської мови шляхом застосування *лінгвостилістичного методу. Методи діахронії* та *синхронії* залучено з метою диференціації стійких порівняльних зворотів залежно від часової

характеристики на *компаративеми-архаїзми, компаративеми-історизми та компаративеми-неологізми*.

У третьому розділі **«Структурні, семантичні та функціонально-стилістичні особливості стійких компаративних одиниць англійської мови»** описано структурні та семантичні особливості стійких компаративних одиниць; представлено ідеографічну класифікацію стійких компаративем; обґрунтовано проблему визначення функціонально-стилістичного наповнення компаративних одиниць.

Стійкі компаративні одиниці, незважаючи на свою універсальну модель компонентного наповнення, відрізняються різноплановою структурною організацією, що ускладнює процес їхньої класифікації. У сучасній лінгвістиці проблема диференціації стійких компаративем залишається невирішеною до сьогодні, що, по-перше, пояснюється досить обмеженою кількістю досліджень структури саме компаративних одиниць, по-друге, розбіжністю підходів науковців щодо угруповання стійких компаративних одиниць за структурним критерієм. У дисертаційному дослідженні, спираючись на класифікацію фразеологізмів О. В. Куніна, розроблено та представлено структурні класифікації стійких компаративем англійської мови з урахуванням наступних показників: 1) кількість компонентів структурної моделі; 2) частиномовна приналежність компонентів. Стійкі компаративні одиниці розділено на *звороти,* утворені за моделлю словосполучення, та *стійкі фрази*, які мають будову речення. Компаративеми-словосполучення, у свою чергу, поділено на: 1) ад'єктивні; 2) вербальні; 3) іменникові; 4) прислівникові; 5) стійкі компаративні одиниці на зразок речення.

Ад'єктивні стійкі компаративні одиниці – це двоскладні порівняльні конструкції, в яких прикметник виступає головним компонентом основи компаративного ланцюга: *blue as forget-me-nots, old as the earth is old, gentle as a suckling dove*.

Системне вичення особливостей компонентного наповнення компаративних одиниць сприяло виокремленню наступних структурних конструкцій ад'єктивних компаративем англійської мови: **Adj. + conj. + N.** (*deaf as the sea*); **Adj. + conj. + Comp. N.** (*happy as a May-pole*); **Adj. + conj. + subordinate phrase** (*blue as a jay bird's wing*); **Adj. + conj. + co-ordinate phrase** (*lean as a shadow or ghost*); **Adj. + conj. + predicative phrase** (*as happy as a serf who leaves the king ennobled*); **Co-ordinate phrase (Adj. + Adj.) + conj. + subordinate phrase** (*slender and tall as the great Eiffel Tower*); **Co-ordinate phrase (Adj. + Adj.) + conj. + Comp. N.** (*long and tall as a scarecrow*).

Вербальні стійкі компаративні одиниці – це двоскладні порівняльні звороти, які співвіднесені з дієсловом у ролі основи компаративного ланцюга: *argue like a fish-wife, sleep like a dog, chatter like a shipload of monkeys in a storm.*

Основними структурними конструкціями дієслівних компаративем англійської мови є наступні виокремлені моделі: **V.+ conj. + N.** (*snore like a pig*); **V.+ conj. + Comp. N.** (*cling like a bed-bug*); **V. + conj. + subordinate phrase** (*swim like a tailor's goose*); **V. + conj. + co-ordinate phrase** (*cry like Niobe or Niagara*);

V. + Adj. + conj. + N. (*smile sweet as cake*); **V. + Adv. + conj. + subordinate phrase** (*smile free as a rose in summer air*); **V. + as + Adj. + as + N.** (*roar as loud as a howitzer*); **V. + as + Adv. + as + predicative phrase** (*laugh as incessantly as a bird sings*); **V. + conj. + + predicative phrase** (*sleep as a slain man sleeps*).

Іменникові стійкі компаративні одиниці – порівняльні звороти з іменником у ролі експліцитного стрижневого компонента суб'єктної сторони порівняльного ланцюга: *sky blue as winter milk, hair...black and dense and glossy like boot polish, frail clouds like milkweed floss.* За кількісним показником компонентного наповнення субстантивні сталі компаративеми розподілено на двоскладні (*hair like ripe wheat*) та трискладні (*face doughy like a fresh baking of bread just put out to rise*) звороти.

В межах двоскладних іменникових компаративних одиниць виділено три структурні конструкції: **N. + conj. + N.** (*face as the moon*); **N. + conj. + subordinate phrase** (*the sky like wet gray paper*); **N. + conj. + predicative phrase** (*face like a pillow that has been much but badly slept on*).

Трискладні субстантивні компаративеми представлені наступними структурними моделями: **N. + Adj. + conj. + N.** (*air pure as a theorem*); **N. + Adj. + conj. + subordinate phrase** (*anger ... hard, like varnished wood*); **N. + Adj. + conj. + predicative phrase** (*arms ... very thin, as though they had been tucked away in some dark place, unused*); **N. + as + Adj. + as + N.** (*eyebrows as big as mustaches*); **N. + as + Adj. + as + subordinate phrase** (*sweater as sopped as wet sheep*); **N. + as + Adj. + as + predicative phrase** (*cheeks as brown as sun could kiss them*); **N. + co-ordinate phrase + conj. + N.** (*clouds ... wild and black and rolling like locomotives*); **N. + co-ordinate phrase + conj. + subordinate phrase** (*face smooth, calculated, and precision-made, like an expensive baby doll*); **N. + coordinate phrase + conj. + predicative phrase** (*mustache ... thin and straight like it was painted on*); **Adj. + N. + conj. + N.** (*a blotchy complexion like salami*); **Adj. + N. + conj. + subordinate phrase** (*bright moonlight like a fresh coat of paint*).

Прислівникові стійкі компаративні одиниці – це двоскладні порівняльні конструкції, основа яких представлена дієприкметником і неособовою формою дієслова, яким притаманні властивості дієслова, прислівника та прикметника: *silently as a cloud rolls out of the mouth of the valley, drunk as a lord, suddenly like a ghost from the tomb.*

Аналіз емпіричного матеріалу продемонстрував, що ця група є малочисельною, тому й представлена лише чотирма структурними конструкціями: **Adv. + conj. + N.** (*weirdly like a dream*); **Adv. + conj. +Comp. N.** (*drunk as a wheelbarrow*); **Adv. + conj. + subordinate phrase** (*swiftly as the dolphins glide*); **Adv. + conj. + predicative phrase** (*softly as a burglar goes*).

Стійкі компаративні одиниці на зразок речення – це готові порівняльні комунікативні одиниці, які за своєю структурою співвідносяться з реченням: *Love is free as death, Children are like leaves on a tree, Woman, like good wine, is a sweet poison.*

Внутрішня організація зазначених компаративем, як і звичайних речень, є досить різноплановим явищем, що унеможливлює виокремлення визначеної

кількості універсальних структурних моделей компаративем цієї групи, однак найпоширенішими вважаємо наступні конструкції: **Subj. + Predic. + conj. + N.** (*Eyes glow like brandy*); **Subj. + Predic. + conj. + subordinate phrase** (*Darkness falls like a wet sponge*); **Subj. + conj. + N. + Predic.** (*Crimes, like lands, are not inherited*); **Subj. + conj. + N. + Predic. + Adv. Modif.** (*Education, like neurosis, begins at home*).

Дослідження структурного аспекту стійких компаративних одиниць англійської мови безпосередньо пов'язане з їхньою семантичною репрезентацією. З урахуванням семантичного показника порівняльних структур, стійкі компаративеми англійської мови поділено на: 1) стійкі компаративні одиниці, що характеризують живу істоту; 2) стійкі компаративні одиниці, що описують предмети та явища.

Кожний з цих класів підлягає більш детальній диференціації. Так, стійкі компаративні одиниці на позначення живої істоти розподілено на наступні підкласи: ***компаративеми на позначення зовнішніх рис людини*** (*bald as the palm of the hand*); ***компаративеми на позначення фізичного стану людини*** (*thin as pair of shears*); ***компаративеми на позначення фізіологічного стану людини*** *(drunk as dancing pigs*); ***компаративеми для опису естетичних ознак людини*** (*handsome as paint*); ***компаративеми на позначення характеру людини*** (*placid as a scarecrow*); ***компаративеми на позначення манери спілкування та вираження емоцій*** (*speak like a mouse in a cheese).*

Серед компаративем для опису предметів та явищ навколишнього світу найбільш репрезентованими є зазначені нижче підкласи: ***компаративеми на позначення кольору*** *(blue as delftware*); ***компаративеми на позначення об'єктів природи*** (*fields like squares of a cheeseboard and trees and houses like dolls' furniture); **компаративеми на позначення погодних умов*** (*the rain as thick as oil on the windows*); ***компаративеми на позначення часового простору*** (*time moves like a treacl*); ***компаративеми на позначення транспорту / руху / поїздки*** (*train ... wriggling like some long snake*).

З урахуванням семантичного критерію об'єктної частини порівняльної конструкції, сталі компаративеми двох вищезазначених груп розподілено на наступні підгрупи: *людина – тварина; людина – рослина; людина – людина; людина – об'єкт навколишнього середовища; людина – історизм; людина – міфологізм; людина – біблеїзм; людина – архітектурні споруди; людина – предмети побуту; людина – музичний інструмент; предмет / явище – тварина; предмет / явище – рослина; предмет / явище – предмети побуту; предмет / явище – об'єкт навколишнього середовища; предмет / явище – соціобіологічний статус людини; предмет / явище – харчові продукти / напої.*

За характером образної частини, виокремлено три групи стійких компаративних одиниць, які виражають порівняння предметів, процесів та якостей.

В результаті аналізу емпіричного матеріалу доведено, що стійкі компаративні одиниці англійської мови, як і інші мовні звороти, активно вступають у системні відношення **полісемії** (наприклад, компаративема *blind as*

a bat має, як мінімум, три основні значення*:* людина з повною втратою зору (*He lost his sight in an accident and is as blind as a bat*); людина із частковими вадами (*I'm as blind as a bat without my glasses*); людина, яка несхильна помічати проблеми чи негаразди (*Connie is blind as a bat when it comes to her daughter's disgraceful behavior)*); **синонімії** (*active as an ape, frisky as a Frisbee, pert as a sparrow*); **варіативності** (*quiet as a mouse – still as a mouse – silent as a mouse*) та **антонімії** (*beautiful as spring – ugly as a toad*).

Виокремлення структурно-семантичних ознак стійких компаративних одиниць слугувало підґрунтям подальшого дослідження їхніх функційно-стилістичних особливостей. Об'єктом нашої дисертаційної розвідки є стійкі компартивеми лексикографічних джерел, словникова стаття яких, у більшості випадків, надається без прикладів ужитку, що унеможливлює повне вивчення стилістичних та функційних особливостей компаративних одиниць. Однак, ретельний аналіз стійких компаративем за всіма аспектами традиційної лінгвістики дозволив виділити наступні види компаративних одиниць за стилістичним принципом: ***розмовно-побутові*** (*as bandy as a bandicoot, shut up like a clam*); ***розмовно-фамільярні*** (*like a bastard, as crazy as a bed-bug*)*;* ***книжні*** (*to write like an angel*) та ***стилістично нейтральні*** (*green as grass, numberless as the sands, weet as sugar*).

Серед основних функцій компаративем англійської мови виокремлено наступні: 1) пізнання навколишнього світу, 2) систематизація отриманих знань про оточуючі явища та предмети, 3) надання експресивного опису та оцінки об'єкту обговорення.

У четвертому розділі **«Класифікація ідеографічних груп стійких компаративних одиниць англійської мови»** покласифіковано виокремлені методом суцільної вибірки стійкі компаративні одиниці у 7 основних ідеографічних групах («Зовнішність людини», «Естетичні характеристики людини», «Фізичний стан людини», «Внутрішній світ та характер людини», «Спілкування та вираження емоцій», «Кольорове сприйняття», Природне довкілля»); проаналізовано структурні й семантичні особливості стійких компаративних одиниць зазначених вище тематичних груп; визначено основні моделі структурної репрезентації стійких компаративем; проведено аналіз образної частини компаративем з подальшим членуванням на семантичні підгрупи за вказаним показником; наведено кількісні показники структурної та семантичної репрезентацій стійких компаративних одиниць семи ідеографічних груп.

Дослідження дібраних стійких компаративних одиниць дозволяє стверджувати, що головним класифікаційним критерієм ідеографічної систематизації стійких компаративем є лівий бік порівняння, що представлений суб'єктом та основою компаративної структури.

На підставі кількісного аналізу відібраного матеріалу було встановлено, що, за кількісним показником, домінуючою є група *«Зовнішність людини»* (465 одиниць – 26,6%), що представлена соматичними зворотами. Соматична лексика у складі мовних виразів становить найдавніший шар лексичних одиниць, оскільки ще з давніх-давен людина усвідомлювала себе серед навколишньої

дійсності через органи чуття й частини власного тіла. Людське тіло було зрозумілим та доступним об'єктом вивчення, тому й слова на позначення частини тіла людини, такі ж давні, як і людська свідомість.

Аналіз соматичних компаративних одиниць англійської мови уможливив їхню класифікацію за чотирма тематичними підгрупами за компарантом порівняльної конструкції: 1. «Назви голови та її частини» (*head as hairy as Faunus, hair like porcupine quills*); 2. «Назви органів чуття та сприйняття» (eyes transparent as a cloudless sky, nose like an elephant's trunk); 3. «Назви частин тулуба» (*breasts like a pair of prunes, shoulders like a wall*); 4. «Назви кінцівок» (*arms thick like a butcher's, legs like a colt's*).

Стійкі компаративеми, що номінують назви голови та її частин (*forehead like a Bartlett pear, mouth flabby like a toad's, brows like the hilt of a large dagger*), є найбільш репрезентованими (243 одиниці – 52,3%) у лексикографічних джерелах англійської мови.

На основі вивчення корпусу емпіричного матеріалу простежено основні структурні та семантичні особливості стійких компаративних одиниць англійської мови. Встановлено, що за частиномовною приналежністю найбільш розповсюдженими є **ад'єктивні** (859 зворотів – 49,1%) та **субстантивні** (673 звороти – 38,5%) компаративні одиниці.

Слід зазначити, що найпродуктивнішими структурними моделями є наступні порівняльні конструкції: **Adj. + conj. + N.** (302 звороти – 17,3%), **Adj. + conj. + subordinate phrase** (275 зворотів –15,7%), **N. + conj. + subordinate phrase** (196 зворотів –11,2%).

Стійкі компаративні одиниці є, утворені за певною структурою, усталені звороти, когнітивним центром яких виступає образна частина конструкції, яка може носити як імпліцитний, так і експліцитний характер. За еталоном порівняльної конструкції стійкі компаративеми зазначених ідеографічних груп диференційовано у 34 семантичні підгрупи.

На підставі проаналізованого корпусу матеріалу було встановлено, що еталонізуватися можуть як живі, так і неживі предмети, якості, дії, однак домінуючими є порівняльні звороти з образною частиною, вираженою *зоологізмом* (331 зворот – 18,9%), *фітонімом* (106 зворотів – 16%) та *природним об'єктом / явищем* (236 зворотів – 13,5%). Паралельно, з найменуваннями типових для менталітету представників тваринного й рослинного світів, зустрічаються образи на позначення ***біблійних*** (*green as blissful Eden*), ***міфологічних*** (*mournful as ... Memnon's harp*) та ***історичних*** (*bold as a Knight*) об'єктів, різноманітні ***предмети дійсності*** (***харчові продукти / напої*** (*gray hair like meringue*), ***одяг / взуття / аксесуари*** (*white as the gown of a bride*), ***музичні інструменти*** (*birds twitter louder than a flute*), ***предмети побуту*** (*sun blaze like a flaming bronze mirror*), ***коштовності / прикраси*** (*a full new-risen moon like a pale medallion*), ***метали*** (*the sky hangs like lead*). Вивчення образної частини та її ролі у складі сталих компаративем дало змогу дійти висновку, що саме об'єктна частина порівняльної структури виступає лінгвокультурним маркером національної свідомості та світосприйняття нації.

ВИСНОВКИ

Стійкі компаративні одиниці, як результат багатогранного процесу порівняння, є виразними образними структурами відображення дійсності та розкриття процесу світосприйняття представниками певної культури. Природа явища порівняння охоплює три основні аспекти: гносеологічний, логічний і лінгвістичний.

Гносеологічний аспект категорії порівняння вбачається в тлумаченні даного поняття, як когнітивної операційної дії, спрямованої на встановлення подібностей та розбіжностей між певними об'єктами навколишнього середовища. Порівняння, як пізнавальний процес, є складним багатоступінчастим явищем, що складається з низки певних операцій, а саме: сприйняття, моментальна реакція, оцінка, аналіз прихованих або непомітних, на перший погляд, деталей, уява. У такий спосіб, порівняння – це, свого роду, шлях до отримання нових знань на основі вже існуючих уявлень про оточуючі нас об'єкти .

Понятійний аспект порівняння полягає у виокремленні певної схеми, за якою відбувається процес порівняння. Прихильники логічного аспекту категорії порівняння стверджують, що порівнювати необхідно лише однорідні поняття на основі примітних аналогічних ознак. Виокремлення спільних або тотожних рис порівнювальних предметів, які є основою процесу компаративності, є ключем до акту порівняння.

Мовний аспект категорії порівняння виражається в простих порівняльних конструкціях та в засобах художньої образності. Порівняння, як мовна категорія, ґрунтується на співвідношенні подібного та розбіжного, результатом чого є встановлення головних особливостей одного з порівнюваних об'єктів.

Мовна категорія порівняння знаходить своє віддзеркалення у різних мовних засобах образності, серед яких передове місце належить компаративемам та метафорам. Ретельний аналіз взаємозв'язку та взаємодії цих понять дозволив виокремити наступні відмінні риси порівняльної конструкції від метафори: яскравість образу; поверхнева структура; семантичне наповнення.

Стійкі компаративеми відносяться до периферії фразеології, що унеможливлює їхнє ототожнення з фразеологізмами. Доказом цього твердження є наступні особливості стійких компаративних одиниць: відсутність номінативної функції; наявність власної уніфікованої порівняльної моделі утворення; функційна спрямованість на вираження притаманного певному етносу уявлення про предмети та явища оточуючого світу.

З метою виокремлення та опису основних структурних та семантичних особливостей стійких компаративних одиниць англійської мови, методом суцільної вибірки сформовано корпус емпіричного матеріалу, що складається з 1750 стійких компаративних одиниць англійської мови, які покласифіковано за наступними ідеографічними групами: 1. «*Зовнішність людини*»; 2. «*Естетичні характеристики людини*»; 3. «*Фізичний стан людини*»; 4. «*Внутрішній світ та характер людини*»; 5. «*Спілкування та вираження емоцій*»; 6. «*Кольорове*

сприйняття»; 7. «*Природне довкілля»*. Ключовим класифікаційним показником стійких компаративем слугував лівий бік порівняльної структури, тобто суб'єкт та основа компаративного виразу. Методом кількісного аналізу встановлено, що група *«Зовнішність людини»* є домінуючою (465 одиниць – 26,6%). Кожна з виокремлених вище груп підлягає детальному аналізу з подальшим членуванням за структурним та семантичним показниками.

Стійкі компаративні одиниці відрізняються багатогранною структурно-семантичною організацією. Загальна повна структурно-логічна модель компаративеми складається з чотирьох компонентів: 1) суб'єкт порівняння; 2) ознака або основа; 3) компаративний конектор; 4) об'єкт порівняння. Вона може бути представлена наступною конструкцією: A – C – m B, де *A* – це предмет або явище, яке порівнюють, *B* – еталон порівняння, *m* –порівняльний модус, *C* – основа порівняння.

Проведене дослідження особливостей внутрішньої організації стійких компаративних одиниць англійської мови уможливило їхній поділ на звороти, утворені за моделлю словосполучення, та сталі фрази, які мають будову речення. За частиномовною приналежністю компонентів, стійкі компаративеми-словосполучення диференційовано таким чином: 1) ад'єктивні; 2) вербальні; 3) іменникові; 4) прислівникові; 5) стійкі компаративні одиниці на зразок речення. На основі вивчення корпусу емпіричного матеріалу встановлено, що ад'єктивні (859 зворотів – 49,1%) та субстантивні (673 звороти – 38,5%) компаративні одиниці є найбільш чисельними.

Поетапне вивчення ілюстративного матеріалу дозволило простежити багатогранність семантичної репрезентації стійких компаративних одиниць англійської мови. Встановлено, що за своєю природою, компаративеми є образними зворотами. Вибір образу-еталону залежить від національної специфіки асоціативного мислення, яке визначається системою концептуальних понять, прототипів та стереотипів, характерних представникам певної культури. Здійснена в роботі класифікація стійких компаративних одиниць за еталоном компаративного ланцюга представлена 34 семантичними підгрупами компаративем, серед яких звороти з образною частиною, вираженою зоонімом (331 одиниця –18,9%), фітонімом (106 одиниць –6%) та природним об'єктом / явищем (236 одиниць –13,5%) є найбільш чисельними.

Проведений у роботі аналіз структури та семантики стійких компаративних одиниць англійської мови не є вичерпним та відкриває **перспективи** подальших досліджень структурно-семантичних особливостей стійких компаративем у художньому тексті та засобах масової інформації, що дозволить простежити та схарактеризувати ідіостилістичну специфіку стійких компаративних одиниць та виявити сучасні тенденції їхнього віддзеркалення в мовній свідомості англомовного суспільства.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Радіонова К. С. Стійкі компаративні одиниці на позначення зовнішності людини в англійській, французькій, українській та російській мовах. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологіяю* : зб. наук. пр. Міжнар. гуманіт. ун-т. Одеса : МГУ, 2015. Вип. 15. С. 120–124.
2. Радіонова К. С. Типи міжмовної семантичної кореляції стійких компаративних одиниць в англійській, французькій, українській, російській мовах (на прикладі компаративем на позначення здібностей людини). *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія* : зб. наук. пр. / Міжнар. гуманіт. ун-т. Одеса : МГУ, 2015. Вип. 19 том 1. С. 115–118.
3. Радіонова К. С. Зооніми у стійких компаративних одиницях на позначення внутрішнього світу людини в англійській, французькій, українській та російській мовах. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія "Філологічна"* : збірник наукових праць. Острог : Видавництво Національного університету "Острозька академія", 2016. Вип. 60. С. 220–223.
4. Радіонова К. С. Лінгвокультурологічні особливості стійких компаративних одиниць з компонентом-фітонімом в англійській мові. *Нова філологія*. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. № 70. С. 164–169.
5. Радіонова К. С. Структурно-семантичні угруповання стійких компаративних одиниць англійської мови. *Південний архів. Філологічні науки* : збірник наукових праць. Випуск LXVI. Херсон : ХДУ, 2017. С. 153–157.
6. Радіонова К. С. Критерії й особливості ідеографічної класифікації стійких компаративних одиниць англійської мови. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич : Видавничий дім "Гельветика", 2018. Вип. 20. Том 3. С. 58–63.
7. Радионова Е. С. Семантические особенности устойчивых компаративных единиц в английском языке. *European Journal of Humanities and Social Sciences, «East West» Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH*. Vienna. 1(1), 2017. P. 39–42.
8. Радионова Е. С. Стилистические характеристики устойчивых компаративных единиц в английском языке. *East European Scientific Journal*. Warsaw. 9 (25) 2017 part 2. P. 55–59.
9. Радіонова К. С. Типи стійких компаративних одиниць в українській, російській, англійській та французькій мовах. *"Сучасний вимір філологічних наук"* : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 17–18 липня 2015 р.). Львів : ГО "Наукова філологічна організація "ЛОГОС", 2015. С. 95–101.
10. Радіонова К. С. Стійкі компаративні одиниці з зоонімічним компонентом на позначення негативних рис людини в англійській, французькій, українській

та російській мовах. *"Актуальні питання філологічних наук: наукові дискусії"* : Міжнародна науково-практична конференція (м. Одеса, 25–25 вересня 2015 р.). Одеса : Південноукраїнська організація "Центр філологічних досліджень", 2015. С. 62–66.

11. Радіонова К. С. Національно-культурна специфіка стійких компаративних одиниць з компонентом-фітонімом в англійській, французькій, українській та російській мовах. *Zbior artykułow naukowych. Konferencji Miedzynarodowej Naukowo – Praktycznej "Filologia, socjologia i kulturoznawstwo. Badania podstawowe istosowane: wyzwania i wyniki"* (30.08.2016–31.08.2016). Warszawa : Wydawca: Sp. z o.o. "Diamond trading tour", 2016. STR. 44–48.
12. Radionova K. Structural peculiarities of English somatic comparative units for describing people's appearance. *THE 1 ST YOUNG RESEARCHERS' INTERNATIONAL WEB CONFERENCE "COMMUNICATION IN THE EXPANDING INTELLECTUAL SPACE"* (March 20, 2019) : Book of Abstracts.]Czestochowa, 2019. P. 132–134.

АНОТАЦІЯ

Радіонова К. С. Структура та семантика стійких компаративних одиниць англійської мови. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови. – Запорізький національний університет, Запоріжжя, 2021.

Дисертацію присвячено комплексному дослідженню структурних та семантичних особливостей стійких компаративних одиниць англійської мови. Простежено еволюцію досліджень багатоаспектної категорії порівняння й розглянуто теоретичне осмислення явища порівняння. У результаті дослідження висвітлено питання, пов'язані з природою стійких компаративних одиниць, а також виділено основні риси, що відрізняють компаративеми від інших мовних засобів з порівняльною семантикою, й визначено структурно-логічну модель стійкої компаративної одиниці.

Розроблено методику дослідження специфіки англійських стійких компаративних одиниць. Визначено лінгвістиний статус стійких компаративних одиниць в англійській мові.

Запропоновано ідеографічну систематизацію стійких компаративем англійської мови. Схарактеризовано принципи структурної та семантичної диференціацій стійких компаративних одиниць, виокремлено моделі структурної організації компаративем. З'ясовано особливості семантичного наповнення стійких компаративем англійської мови, виявлено функціональне навантаження образів-еталонів у складі порівняльного ланцюга.

Ключові слова: стійкі компаративні одиниці, компаративема, порівняння, структура, семантика, структурна модель, структурна диференціація, семантична репрезентація.

АННОТАЦИЯ

Радионова Е. С. Структура и семантика устойчивых компаративных единиц английского языка.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.04 – германские языки. – Запорожский национальный университет, Запорожье, 2021.

Диссертация посвящена комплексному исследованию структурных и семантических особенностей устойчивых компаративных единиц английского языка.

Прослежена эволюция исследований многоаспектной категории сравнения и рассмотрено теоретическое осмысление явления сравнения. В результате исследования отражены вопросы, связанные с природой устойчивых компаративных единиц, а также выделены основные черты, отличающие компаративемы от других языковых средств со сравнительной семантикой, и определена структурно-логическая модель устойчивой компаративной единицы.

Разработана методика исследования специфики английских устойчивых компаративных единиц. Определен лингвистический статус устойчивых компаративных единиц в английском языке.

Предложена идеографическая систематизация устойчивых компаративем английского языка. Охарактеризованы принципы структурной и семантической дифференциаций устойчивых сравнительных единиц, выделены модели структурной организации компаративем. Описаны особенности семантического наполнения компаративем английского языка, определено функциональное наполнение образов-эталонов в составе сравнительной цепочки.

Ключевые слова: устойчивые компаративные единицы, компаративема, сравнение, структура, семантика, структурная модель, структурная дифференциация, семантическая репрезентация.

SUMMARY

Radionova K.S. Structure and Semantics of English Stable Comparative Units. – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Philology (PhD): Speciality 10.02.04 – Germanic Languages. – Zaporizhzhya National University, Zaporizhzhya, 2021.

The thesis is focused on the study of structural and semantic peculiarities of English stable comparative units as the most expressive language types of diverse comparison process.

The analysis of essays on comparison's nature has enabled to identify three aspects of its study: 1) gnoseological, where comparison is regarded as a complex cognitive process, focused on reality perception; 2) logical, which identifies comparison as a logical model of two analogous notions correlation; 3) linguistic, which indicates that language structure is represented by comparative constructions, focused on correlation of opposite not analogous notions.

Metaphor and simile correlation has been investigated, similar and differential features of two language notions have been described. The main determined differentiation criteria (icon lucidity, superficial structure, influence on people's conscience) have been worked out.

The methods of analysis employed for the research have made it possible to study structure and semantics of English comparative units.

Similes semantic-ideographic classification has been proposed on basis of 1750 stable comparative units selected from lexicographical sources by means of selective method. 7 essential ideographic groups (1) Person's Appearance; 2) Person's Aesthetic Features; 3) Person's Physical Condition; 4) Person's Inner World and Character; 5) Communication and Emotion Expression; 6) Colour Perception; 7) Natural Surroundings) are represented in the thesis.

Simile universal structural model which consists of four components (subject, basis, comparative conjunction, object) is defined in the scientific work. The model can be visually represented by means of such construction: A – C – m B, A is some item or phenomenon, which is compared, B –comparative icon, m – comparative modus, C – comparative basis. It has been found out that subject and basis can be implicit or explicit.

Depending on structural organization and component parameters stable units have been classified into phrases built like word-combinations and phrases with sentence structure. Word-combination similes have been classified into: 1) adjective; 2) verb; 3) noun; 4) adverb; 5) comparative units alike sentence.

Models of comparative units structural organization have been worked out. The method of quantitative analysis has helped to reveal such structural simile's peculiarities: 1) two-component similes (without stable comparative subject) are the most dominant among analyzed comparative units; 2) the most efficient structural models of English comparative units are the next ones: Adj. + conj. + N; Adj. + conj. + subordinate phrase; N. + conj. + subordinate phrase.

Peculiarities of English comparative units semantic representation are defined. The key semantic classification criteria (the left side of a structural construction which consists of a comparative phrase subject and basis) for English stable comparative units has been determined. An icon part of a comparative unit and its functions have been studied. The selected similes have been classified into 34 semantic subgroups in accordance with icon of comparative structure.

The analysis of the empiric material has revealed that the largest part of English stable comparative units have real life icons taken from a particular mentality. The conclusion is made that English stable comparative units appear to be unique and significant codes of mentality national conscience.

Key words: stable comparative units, comparative, simile, structure, semantics, structural model, structural differentiation, semantic representation.

Підписано до друку 26.08.2021. Формат 60×90/16.
Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура Times.
Умовн. друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим. Зам. № 138.

Запорізький національний університет
69600, м. Запоріжжя, МСП-41
вул. Жуковського, 66.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 5229 від 11.10.2016.